

Viktorya ve Albert Müzesi'nde bir öğleden sonra

Londra'da bulunan, dünyanın en geniş süsleme sanatları ve dizayn içeriğine sahip müzesi olarak kabul edilen Viktorya ve Albert Müzesi Tutku, Kuvvet ve Politika adlı bir opera sergisine ev sahipliği yaptı. Son yılların bu en çok konuşulan sergilerinden birinde opera sanatının 400 yıllık tarihi gözler önüne serildi.

Piccadilly'deki tarihi Hatchards Kitabevi'ne girmiş olduğum bir gün Londra üzerine yazılmış çeşitli kitapları karıştırırken Ward Lock & Co. adlı yayınevini basmış olduğu ve kapağında Shaftesbury Çeşmesi'nin üzerinden okunu fırlatırken Anteros'u gösteren kırmızı kaplı bir rehber kitaba rastlamıştım. Kitabın kumaş dokusuna elimi sürdüğüm zaman sanki o ok benim kalbime saplanmıştı. Çünkü elimde tuttuğum o cilt, bu meşhur rehberin 1937'de revize edilmiş 53. baskısının 2008'de yeniden piyasaya sürülen tıpkı basımıydı. Demek ki Londra'nın müze, park ve sokaklarını 1930'lardan kalma bir kılavuz kitabın diliyle, tavsiyeleriyle ve anlattıklarıyla gezmeyi düşünen insanlar, bilginin her saniye güncellendiği 21. yüzyılda dahi hâlâ vardı. 1797'den beri Lord Byron, Oscar Wilde ve Virginia Woolf gibi müşterilerine ve daha nicelerine kitap satan Majesteleri'nin kitapçısı Hatchards'ın raflarında böylesine bir kitapla karşılaşmış olduğuma o gün hiç şaşırmamıştım esasında. Hatchards'ın vitrininde açık duran pek çok kitap arasında bir türlü hangisinin doğru seçim olduğuna karar veremeyen Mrs Dalloway'in aksine ben kararımı çoktan vermiş ve sayfalarını çevirmeye başlamıştım Ward Lock'un 1937 Londra rehberinin. Güneşin ısısından, ya da kışın hidetinden gerçekten de korkmamak gerekirdi Shakespeare'in *Cymbeline*'inde bizlere nasihat ettiği gibi. O devir küçük metro cep haritalarına dahi meşhur şairlerden böyle mısralar yer alıyordu. Dahası, Ward Lock, kitabının 25. sayfasında, şehre yabancı ziyaretçileri resmi toplantılara asla frak ve silindir şapka giymeden gitmemeleri konusunda uyarıyordu. Çünkü uyulması gereken bu kıyafet etiketi Londra'da hâlâ "de rigueur", yani kesinlikle zorunluymdu.

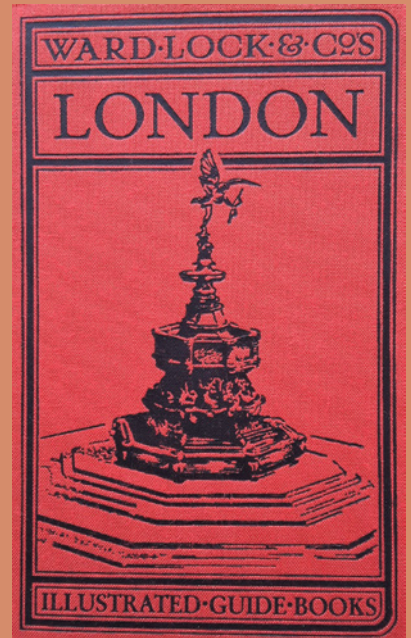
Kraliçe Viktorya ve eşi Prens Albert'in adını taşıyan ve o anıtsal kapının üzerinde her ikisinin de heykelleri duran bu kırmızı tuğla ve Portland taşından inşa edilmiş heybetli müzenin geçmişi Prens Albert'in girişimleriyle Hyde Park'ta 1851'de, tamamen bir sanayi devrimi mucizesi olarak, geçici bir süre için kurulan Crystal Palace'ta açılarak görkemli bir başarıya ulaşan Büyük Endüstri Sergisi'ne dayanıyordu.

Üzerimde böyle bir kılık olmadığına göre, böyle bir ziyaret gerçekleştirmek yerine, öğleden sonra bir müzeye gitmenin daha doğru olacağı düşüncesiyle, Ward Lock'un da tavsiyesine uyarak, metroyla Piccadilly'den South Kensington'a geldim ve bir müzeden ziyade girişi Gotik bir katedrale benzeyen Viktorya ve Albert Müzesi'nin basamaklarından çıkıp içeri girdim. Bu kılavuz kitap benim için geçmişe uzanan bir köprü, o müzede göreceklerim ise o gün can bulacak geçmişin ta kendisi olacaktı. Okuduğuma göre Kraliçe Viktorya ve eşi Prens Albert'in adını taşıyan ve o anıtsal kapının üzerinde her ikisinin de heykelleri duran bu kırmızı tuğla ve Portland taşından inşa edilmiş heybetli müzenin geçmişi Prens Albert'in girişimleriyle Hyde Park'ta 1851'de, tamamen bir sanayi devrimi mucizesi olarak, geçici bir süre için kurulan Crystal Palace'ta açılarak görkemli bir başarıya ulaşan Büyük Endüstri Sergisi'ne dayanıyordu. South Kensington'daki daimî müze binası için önce 1855'te Dresden Operası'nın meşhur mimarı Gottfried Semper'den bir proje istenmiş, ancak sunulan tasarım masraflı bulunduğu için tren garı gibi çok sade galerilerden oluşan binalar kompleksi 1857'de müze olarak açılmıştı. Prens Albert'in 1861'deki zamansız vefatının ardından müze uzun seneler halkın "büyük kalorifer kazanları" adını taktığı bu yetersiz binalarında hizmet vermeye devam etti. Mimar Aston Webb'in projesini çizdiği bugünkü müzenin temeli ise ancak 17 Mayıs 1899'da Kraliçe Viktorya tarafından atılabilecekti. Kraliçe temel atma töreninde yaptığı konuşmasında "Dilerim ki bu müze hür fikirli farkındalığın bir abidesi, ince zevk ve ilerlemenin bir kaynağı olarak ilelebet ayakta durmaya devam edecektir." diyordu. Aynı törende müzenin adının o günden itibaren Viktorya ve Albert Müzesi olarak değiştirildiği de resmen ilan edilmişti.

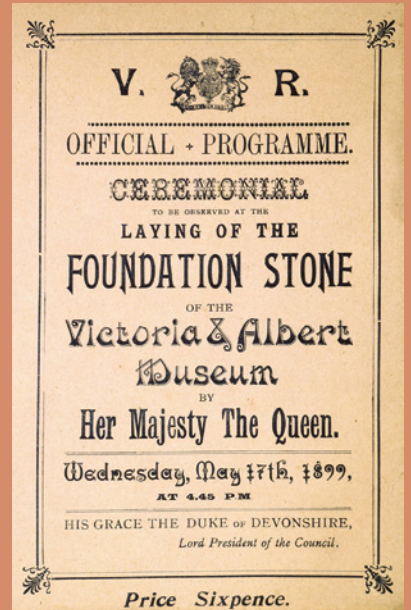
İnce zevk ve ilerleme kavramları çoktan birbirlerine küsmüşlerdi bile; zaten Viktorya ve Albert Müzesi'nin adı da gün gelecek V&A olup çıkacaktı. Ben de bu monogramı Londra'daki büyükelçiliğimizde bir konferansımıza başlık yapacak, ama Viktorya ve Albert'i değil, Viktorya ve Abdülaziz'i anlatacaktım; 1867'de

Londra'nın en eski kitabevi Majesteleri'nin kitapçısı Hatchards

Ward Lock & Co'nun 1937 tarihli Londra kitabının tıpkı basımı

Viktorya ve Albert Müzesi'nin 1899'daki temel atma töreni ilanı

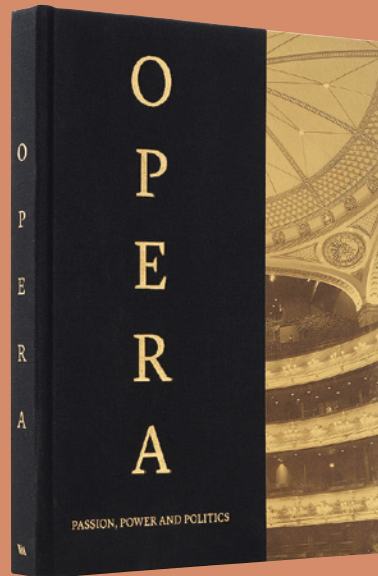
Buckingham Sarayı'nda ağırlanan Sultan'ın Windsor Kalesi'nde Kraliçe'ye yaptığı o tarihi öğlen yemeği ziyaretini. Sonrasında Kraliçe, en büyük kızı olan Prusya Prensesi'ne 20 Temmuz günü Wight Adası'ndaki Osborne House'dan yazdığı bir mektubunda Padişah'tan "my oriental brother" (Doğulu kardeşim) olarak bahsedecekti. Ama Ward Lock'un Londrası'nda dolaşıp da o öğleden sonra V&A'ya geldiğim zaman, inişyalleri her tarafta olmasına rağmen, beni ne Viktorya ne de Abdülaziz karşılamıştı. Karşımda Fatih Sultan Mehmed duruyordu. Dışarıda Londra trafiği akıp giderken bu "farkındalığın abidesi" müzede o tek başına, 63 numaralı galeride, kendisine dikkatle bakanlara başını yan çevirmiş bir hâlde sanki dışarıda olup bitenleri izliyordu. "Evet, burada bir kere görmüştüm o çocuğu. Tıpkı Bellini'nin Fatih Sultan Mehmed portresine benziyor. İnanılmaz bir şey! Aynı yay biçiminde kaşlar, aynı kemerli burun, aynı çukuk elmacık kemikleri." Bloch karakterini betimleyen bu satırları Swann'ların Tarafı'nda okuduğum zaman ne kadar da şaşırmıştım. Bir tarafta Proust'un hayal dünyası, diğer tarafta Viktorya'nın eklettik müzesi ve o an için karşımda Venedikli ressam Gentile Bellini'nin fırsatından çıktığı tahmin edilen İstanbul Fatih'i'nin en meşhur portresi.

Beni o öğleden sonra Viktorya ve Albert Müzesi'ne getiren sebep gerçekte *Passion, Power and Politics* (Tutku, Kuvvet ve Politika) adını taşıyan ve Amerikalı bir dostumun şiddetle bana tavsiye ettiği bir opera sergisiydi. Müzenin dış cephe duvar süslemelerindeki figürler, heykeller ve semboller bile o serginin mottosunu çoktan hayata geçirmiş gibi duruyorlardı. Semper belki 1855'te projesini çizdiği müze binasını inşa edememişti, ama Dresden'deki kendi operası dahil, yedi şehirden opera binası, Viktorya ve Albert'in bodrum katındaki bu geçici sergi için Londra'da yeniden hayat bulmuştu ve bugüne kadar gördüğüm en güzel, en yaratıcı, ziyaretçisini içine çeken bu yegâne opera sergisi, Gentile Bellini'nin İstanbul'a sanat elçisi olarak yollandığı, iki asır sonra operanın doğduğu Venedik'te perdesini açıyordu. "İnsanlara hiçbir şey öğretemeyiz, onlara sadece kendi

Passion, Power and Politics sergisinin afişi

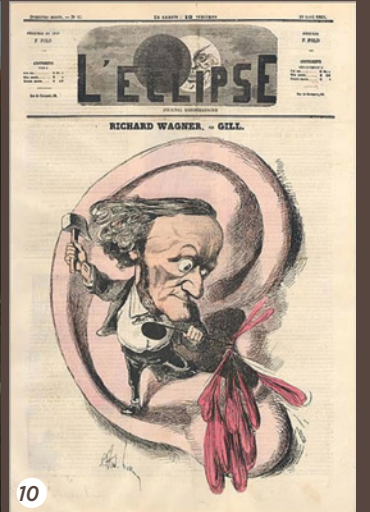
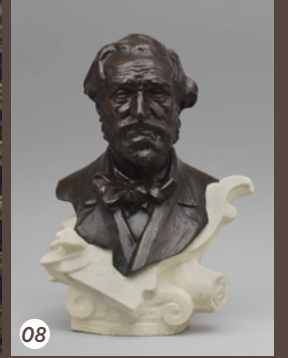
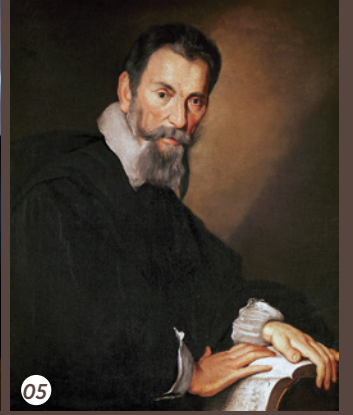
Doğrusu böylesine teatral bir sergiye ilk defa adım atıyordum ve esasında sürekli değişen bir sahnede dekorların içinde dolaşıyor gibi bir histi bu. Işğın, tarihi değeri olan gerçek objelerin, kostümlerin, yazma notaların, mektupların, müziğin, tabloların ve dramının içinde her birimiz bir opera kahramanı gibi kendi dünyalarımızı Galilei'nin teleskobundan bakarak keşfediyor gibiydik.

Passion, Power and Politics sergisinin kitabı

içlerinde olanı keşfetmelerinde yardımcı olabiliriz." İlk girişte ziyaretçiyi karşılayan Galileo Galilei'nin bu anlamlı sözleri serginin de ana fikrini özetliyordu besbelli. Hepimize birer kulaklık dağıtılmıştı; üstelik Antonio Pappano bizleri kendi sesiyle karşılamıştı. Yedi şehri dolaştıkça, konu alınan yedi operadan farklı pasajlar, arya, ya da korolar otomatik olarak sergi alanında girdiğimiz bölgelerde operadan operaya değişerek bize eşlik edecek ve görsel olduğu kadar sesli olarak da içine adım attığımız dünyada ilerlerken operanın 400 yıllık tarihini kendi duyularımız ve tempomuzla keşfetmemizi sağlayacaktı. Doğrusu böylesine teatral bir sergiye ilk defa adım atıyordum ve esasında sürekli değişen bir sahnede dekorların içinde dolaşıyor gibi bir histi bu. Işğın, tarihi değeri olan gerçek objelerin, kostümlerin, yazma notaların, mektupların, müziğin, tabloların ve dramının içinde her birimiz bir opera kahramanı gibi kendi dünyalarımızı Galilei'nin teleskobundan bakarak keşfediyor gibiydik.

1597'de Floransa'da sahnelenen Jacopo Peri'nin bugün notası kayıp olan *Dafne*'si her ne kadar opera tarihinde bilinen ilk eser olarak kabul edilse de bu sergi 1642'de Venedik'te bir karnaval sezonunda açılıyor ve *L'Orfeo* ile günümüzde hâlâ repertuvarda kalmayı başarmış ilk operanın bestecisi Claudio Monteverdi'nin *L'incoronazione di Poppea* (*Poppea'nın Taç Giyme Merasimi*) operasından kapanışta duyulan "Pur ti miro" dütünü dinliyoruz. Giovanni Francesco Busenello'nun librettosu beklenmedik bir şekilde erdemi cezalandırıp, hırsı ödüllendirirken ve Roma İmparatoru Neron ve metresi Poppea en nihayetinde bu şehvet dolu düetle birbirlerine kavuşurken, etrafımızı saran o devir Venedik asilzadelerinin giydiği süslü kılıklar, günlük hayattan objeler, maske arkasında saklı benlikler, bu serginin sadece bir opera tarihiyle sınırlı değil, içinden çıktığı sosyal tarihe de göndermelerle dolu olduğunu bizlere gösteriyor ve opera sanatının esasında ne kadar da insan doğasının, duygularının, mutluluk ve trajedilerinin bir parçası olduğunu gözler önüne seriyor. Derken bir anda

01 - Sultan Abdülaziz'in Londra ziyaretini gösteren bir tablo **02** - Viktorya ve Albert Müzesi, 1900'ler **03** - Ressam Gentile Bellini'ye atfedilen Fatih Sultan Mehmed portresi (Milli Galerî, Londra) **04** - Mozart'ın 1787'de Prag'dayken çaldığı Franz Xaver Christoph yapımı piyano **05** - Claudio Monteverdi (Ressam: Bernardo Strozzi) **06** - Edouard Manet'nin Tuileries Bahçeleri'nde Müzik tablosu (Milli Galerî, Londra) **07** - Nabucco'nun dünya prömiyerinin gerçekleştirildiği kat kat localarıyla La Scala operası, 1830 (Viktorya ve Albert Müzesi) **08** - Giuseppe Verdi'nin bronz büstü (Viktorya ve Albert Müzesi) **09** - Covent Garden, 1737 (Ressam: Balthazar Nebot, Tate Galerisi, Londra) **10** - 18 Nisan 1869 tarihli L'Eclipse dergisinin kapağındaki Wagner

L'incoronazione di Poppea'dan 70 yıl sonra bestelenmiş bir başka İtalyanca operanın tınıları yavaş yavaş duyulmaya başlıyor. Ama bu Venedik için değil, Londra için yazılmış bir eser; Handel'in Londra'ya geldikten sonra, 1711'de bestelediği ilk opera olan *Rinaldo*. Ve böylece Venedik'ten 18. yüzyıl Londra'sına gelmiş oluyoruz. Ressam Balthazar Nebot'un Tate Galerisi'nden getirilmiş olan 1737 tarihli orijinal yağlı boya tablosunda Covent Garden Pazarı'nı ve arkada göze çarpan St Paul Kilisesi'ni görmek insanı ne de hülyalı bir yolculuğa çıkartıyor; zira kılık ve çehreler değişmiş olsa da o aynı manzara, o aynı pazar ticareti, İtalya'yı sadece Handel'in müziğiyle değil, mimarisıyla de Londra'ya getiren, ne kıymetli hatıralarla dolu o aynı Toskana kilisesi olduğu gibi yerli yerinde duruyor.

Ama benim için buradaki en güzel sürpriz 18. yüzyılda bir *Rinaldo* sahnelemesinden esinlenilerek hazırlanmış büyük ölçekli bir dekor tasarımında ikinci perdenin başındaki *"Il vostro maggio"* (Deniz kızları korusu) kulaklarımızda duyulurken dalgalı denizde seyreden bir yelkenli gemide *Rinaldo* ve *Goffredo*'nun, deniz kızlarının bütün engellemelerine rağmen, *Almirena*'yı *Armida*'nın elinden kurtarmaya gidişlerinin canlandırılışını oturup izlemek oldu. O mekanik sahnede sıra sıra dizilmiş renkli dalgalar karşılıklı testereler gibi gidip gelirlerken, inişli çıkışlı lunapar treni havasında gizli bir rayın üzerinde ilerleyen yelkeni şişmiş kalyon sanki o dalgalarla boğuşurcasına yol alırken, o dalgaların arasından bir denizkızı belirip de sahnenin bir tarafından diğerine yüzerken ve fırtına bitip de arkadaki bulutlar yükselirken Londra tiyatrolarında o devir sahne tasarımcılarının ellerindeki kısıtlı teknolojiye rağmen yaratmış oldukları o gerçekçi üç boyutlu mizansene hayran kalmamak mümkün değildi. Ve bütün bunlar kulaklarımızda *"Il vostro maggio"*

duyulurken gözümüzün önünde olup bitiyordu. Operanın da büyüğü zaten burada saklıydı; dekor, kılık, kıyafet, müzik ve drama; hepsi de iç içe geçmiş bir bütünü ayrılmaz parçalarıydı.

Derken kulağıma *Figaro*'nun *Düğünü* operasının uvertürü gelmeye başladı; evet, Mozart'a ve Viyana'ya gelmiştik. 1 Mayıs 1784'te Burgtheater'de dünya prömiyeri yapılan bu komik operayla hiç olmazsa yüzümüze de biraz tebessüm gelmişti. Karşımda Mozart'ın 1787'de Prag'dayken çaldığı Franz Xaver Christoph yapımı piyano duruyordu. Çek Müzik Müzesi'nden bu sergi için özel izinle Londra'ya getirilmişti. Viyana belli ki Prag'a göz kırpyordu; zira *Figaro*'nun başarısından sonra emperzaryo Pasquale Bondini Mozart'a yeni bir opera sipariş etmiş ve ortaya 1787'de *Don Giovanni* çıkmıştı. O sıradanmış gibi duran, ama ne kadar büyük bir tarihin izini taşıyan

piyanoya uzun uzun baktıktan sonra gözüm sararmış bir mektuba iliştiriyor. 10 Mayıs 1779 tarihinde Mozart bu mektubu iki sene öncesinde Augsburg'da tanışarak âşık olduğu kuzeni Maria Anna Thelka Mozart'a yazmış. 23 yaşındaki Mozart'ın bütün muzipliğini ortaya koyan bu sevimli kur dolu mektubuna besteci *"Çok sevgili, çok tatlı, çok güzel, çok çekici, çok sevimli küçük kontrbas ya da çello, değersiz bir kuzenin kızıdır."* şeklinde bir hitapla başlamış. British Library'nin sergiye ödünç verdiği bu orijinal mektup bize Mozart'ın müzisyenliğine dair bir ipucu vermese de onun ruhunu anlamamızı sağlaması açısından büyük önem taşıyor. Ve bu serginin "tutku" boyutunu daha da perçinliyor.

Bir sonraki bölgede o "tutku" bir anda "kuvvet ve politika"ya dönüşüyor; 1842'de Milano'dayız. Milano dahil, kuzey İtalya'nın Avusturya hegemonyası altında olduğu ve Giuseppe Verdi'nin *Nabucco* ve *La Scala*'da yıldızının parladığı *risorgimento* yılları. İnsanların *"Viva Verdi!"* (Çok yaşa Verdi!) diye bağırduğu, ama aynı anda bestecinin soyadındaki harflerin açılımının **"Victor Emmanuel Re D'Italia"** olarak yorumlanmasıyla bir bağlamda *"Çok Yaşa İtalya Kralı Victor Emmanuel!"* mesajını yüksek bir sesle, fakat üstü kapalı olarak, hep beraber haykırdığı yıllar... İşte opera sanatının bir toplumu şekillendirmekteki kuvvet ve kudreti. *Nabucco*'nun üçüncü perdesinden köleler korusu *"Va, pensiero sull'ali dorate"*'yi dinlerken, bu bölümün Verdi'nin elinden çıkma notasının orijinal yazmasını Milano'daki Ricordi Arşivi'nden çıkıp da Londra'da önümüze konmuş olarak görmek, altın kanatlar üzerinde giden o düşüncenin, devir ya da zaman tanımadığını, o duyguların sanatla nasıl da o eski Mısır'ın mumyaları gibi ölümsüzleştiğini bizlere bir kez daha gösteriyor. Ve duvarda fotoğrafıyla karşı karşıya geldiğimiz Giacomo Puccini'yle birlikte dünya *"verismo"*ya

doğru kayıyor. Ama öncesinde sırada Richard Wagner var. Biraz garip ki sergide bizi Wagner'le Paris'te buluşturuyorlar; Milano'dan bir anda Paris'e geçiyoruz ve kulaklarımızda Meyerbeer'in *grand* operalarından birini beklerken *Tannhauser*'in uvertürünü duyuyoruz. Karşımda asılı duran Edouard Manet'nin *Tuileries Bahçeleri*'nde *Müzik* tablosuyla ruhumuz o devir insanların arasına karışmış bir hâldeyken, ilahi aşkla tensel aşkın bir beden içindeki çelişkili ve ezeli mücadelesini Wagner'in insanın içine işleyen o müzik diliyle içimizde hissetmeye başlıyoruz. Bizler böyle hissediyoruz hissetmesine de 18 Nisan 1869 tarihli *L'Eclipse* dergisinin kapağındaki Wagner'i, elinde çekiç, insanların notayla kulak zarını delerken betimleyen André Gill karikatürünü özetlediği gibi Paris Wagner'i o devir bir türlü benimseyememiş; nitekim 13 Mart 1861'deki *Tannhauser* prömiyerinin

Rinaldo'dan ikinci perde dekoru

ve bunu takip eden iki temsilde, sonradan Charles Swann'ın da üyeleri arasına katılacağı, Jockey Kulübü azalarının önderliğinde yaşanan protestoların ardından besteci operayı mecburen geri çekmeye karar vermiş.

Paris'ten sonra sergi Richard Strauss'un *Salomé*'siyle Dresden'e geçiyor ve kendimizi Sempoper' de buluyoruz. Ama doğrusu bu kadar kana bulanmış modern bir prodüksiyonda ben Wilde'ın Vaudeville Tiyatrosu'nda izlediğim bir başka oyunu *Lady Windermere'in Yelpersesi*'nde tavsiye ettiği gibi yıldızlara bakmayı tercih ediyorum; belki de Galilei'nin teleskobuyla ve Strauss'un *Son Dört Şarkı*'sını dinleyerek. Viktorya ve Albert Müzesi'ndeki bu dört asırlık sergi iki saatte Şostakoviç'in *Lady Macbeth of Mtsensk* operasıyla Leningrad'da son buluyor. Ama kapıdan çıkmadan önce beni son bir sürpriz daha bekliyor; sergi sonunda dünyanın çeşitli opera binalarının fotoğrafları duvara yansıtılırken bir anda Kadıköy'deki Süreyya Opera Binası'nı da aralarında görerek mutlu oluyorum. Ve o zaman Kraliçe Viktorya'nın temel atarken diletiği dileğin gerçek olduğunu çok iyi anlıyorum. Bu dileği hiçbir zaman unutmamak ve paylaşmak için cebimde La Scala'nın 1830 tarihli V&A koleksiyonundan çıkma, bakmaya doyamadığım kat kat localarıyla küçük bir kartpostalıyla, üzerinde Sir Joshua Reynolds'un "*Her sanatın mükemmelliği amacının tamamen hedefine ulaşmış olmasından ibaret olmalıdır.*"

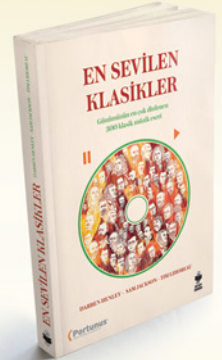
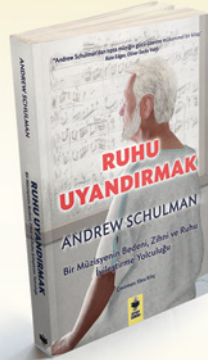

Simonetta Puccini (1929-2017)

Zarfi açtığım zaman kartın üzerinde Simonetta Puccini'nin fotoğrafını görmek beni şaşırtıyor ve ne yazık ki bu kartın onun 16 Aralık 2017'deki vefatını bana bildirmek için Puccini Vakfı tarafından yollandığını anlıyorum.

belki de şimdi onun anısına *Gianni Schicchi*'den o meşhur ve sevilen ariyayı dinlemek gerekli...

Emre Aracı'nın *Andante*'deki geçmiş yazılarının tamamına www.emrearaci.weebly.com adresinden ulaşabilirsiniz.

Farklı alanlarda 'iyi' kitaplar yayımlamak hedefiyle yola çıkan Kitap Kurdu'nun ilk kitapları okurlarıyla buluştu.

babil **pandora**

www.kitap-kurdu.com.tr

bilgi@kitap-kurdu.com.tr

facebook.com/kitapkurduyayinlari

instagram.com/kitapkurduyayinlari

twitter.com/kitap_kurdu_yay